

La chaîne des langues

■ ■ Le musée campanaire de l'Isle Jourdain

Lo Musèu campanari de l'Isle de Baish ■ ■

■ ■ Transcription complète

■ Istòria deu musèu

■ L'istòria donc deu musèu de l'Isle de Baish ? Coma s'es montat aqueth afar ? Aquò comencèc en 1983, i a donc un vintenat d'annadas. Las gens de l'Isle... de l'Isle de Baish, es a díser la comuna, la parròquia, bòn... e las gens en generau, se rendón compte que i avèva quauquas campanas a la tor e, a la glèisa e au cloquèr donc, que sonavan pas coma cau. Aqueras campanas èran au nombre de siès, n'i avèva tres au dessus de la tor e tres diguens. Bòn, las tres deu dessus, digun se'n ocupèt pas, mès las tres campanas de diguens la torre, sus aquelas tres n'i avèva duas que sonavan coma boètas de sardinas... E bòn. Alavetz las gens èran pas contents, donc, i avoc una volontat... una volontat de restaurar lo carilhon e... lo carilhon de la glèisa. A partir d'aquiu, caloc consultar gens competents, caloc de moneda, caloc montar fòrça dorsièrs e fin finala arribèn a remplaçar la duas campanas maishantas per uèit... es a díser per una octava complèta de campanas navas. Gran hèsta, de benediccions de las campanas, conferenças, exposicions... Es aquò qu'i avoc au començament e a partir d'aquiu... e... lo mossur donc, competent dins aquera matèria que s'apèra Mossur Geoffrey, que nos avèva ajudat a montar aqueth dorsièr... e... nos digoc : « E ben escotatz, jo, èi una colleccion d'una centena... d'un centenat... e... d'un centenat de campanas, las campanas son de bronze, lo bronze pesa e... » -pr'amor qu'aqueth mossur hasèva exposicions itinerantas... e... mès començava a n'auger pro. Alavetz, nos digoc : « se la vila de l'Isle de Baish èra benlèu volontària end'aculhir un musèu, benlèu qu'aquò podré èster lo començament ». Mès aqueth mossur trabalhava donc a la Region. La chança es que es en aqueth moment que la Region Miègjorn Pirenèas, donc... se... -coma díser ?-, comencèc a botar en plaça una campanha de restauracion deus cloquèrs e de las campanas. E... donc, hascón un apèl a candidatura. I a d'autas vilas que... que eston volontàrias, pensi que i avèva Càors... e d'autas. Mès finalament, es l'Isle de Baish qu'estèc causit, sai pas, sai pas, en realitat tròp perqué. Donc a partir d'aquera decision : contactar un arquitècta e cetera... montar lo dorsièr, anar véser lo... lo Jack Lang qu'èra lo ministre de la cultura de l'epòca. Jack Lang le demandèm : - « Nos calaré moneda ende montar un musèu ».

- « Ende montar un musèu ! », nos digoc, « mès ne recebi de demandas cada setmana, sèt o uèit ! Qué volètz hèr, calaré qu'estosse originau ! »

- « E ! justament ! » le digom, « originau n'es ! es un musèu de campanas ! ».

E donc expliquèm aquò.

- « E ben », digoc, « d'acòrdi donc ».

E petit a petit, aquò se... aquò se montèc, mès e..., cajioc pas quand mèma atau directament deu cèu, pr'amor que d'abituda los musèus de campanas quand n'ia, n'i a pas fòrça, se montan còsta las fabricas de campanas. Aciu, i a pas jamès avut, ni ara, ni bèth temps a, una sola fabrica de campanas. Mès avèm aciú un objèct, qu'es unique au monde e qu'es tipique de la region, de la region qu'es a chivau suu Gèrs e

sus Nauta Garona, es a díser, l'èst deu Gèrs, l'oèst de l'Hauta Garona e lo nòrd de l'Arièja. Aqueth objèct s'apèla un berjoet o un seberjoet, e... que... ven deu latin « superiorum », es a díser, çò qu'es sus la joata d'atelatge deus buèus o de las vacas e es quaucòm ara, de pro, enfin, de pro... non... de redde recercat. Aqueth le trobèm i a dus ans entà un anticari a San Gaudens. Mès dins lo musèu, n'avèm... n'avèm un trentenat d'expausats que... qu'apartenguen a ua familha que les a confiats au musèu. Bòn. Donc, ua volontat au començament, ua ajuda de l'Estat, deu Departament, de la Region e un, enfin... un objèct tipique qu'es... qu'es lo simbèu deu musèu. Caloc quand mèma ne trobar d'autres, d'objècts. N'i avèva un centenat au començament, ara n'i a mila... e mes. E pendent, ende véser..., e pendent dètz ans, pendent dètz ans, lo musèu estèc en preparacion. Donc, recèrca d'objècts, recèrca de finançament e cetera. E 1994, inauguracion, lo 16 de deceme. Volontat regionala e volontat, e... volontat locala. E una associacion que butava e que buta totjorn ende avançar aquò. Lo musèu a un estatut de musèu municipal contrarotlat coma la mes gran part deus musèus de França. Donc depend deu conse, deu « maire » donc, deu conservator departamentau, mès contunham a trabalhar nosaus dambe mossur Geoffrey. Donc, es lo president de l'Institut Europenc d'Art Campanari que demòra a la region. Aquí, aquí, pensí aver respondut a quaucòm pròche a la question donc, de : « Coma es vengut lo musèu a l'Isla de Baish ? »

■ Lo berjoet

■ Quina es la significacion deu berjoet o seberjoet ? Nos a calut reflechir, pr'amor que la... las gens disèvan... anàvem entrevistar de monde, disèvan : « Aquò se botava, coma decoracion que, decoracion visuala. » Disèvan pas atau e... « ende los uèlhs, ende las aurelhas, donc ende hèr polit, ende las hèstas, per exemple, la San Ròch, la benediccion de las bèstias, lo setze d'agost o ende la hèiras. O tanben ende las recòltas. » Bon, alavetz, nos botèm a cercar documents e en efèit, trobèm cartas postalas ancianas, fotografias de parelhs de vacas o de buèus dambe lo berjoet aqui au miei de la joata pendent las recòltas. Pensam que mèma se òm ac sap pas, que divèva èster... que divèva àuger, una foncion de proteccion. Coma totas las campanas deu monde, e... en quauque lòc, protètjan. Que sia en Africa o que sia aciù, que sia en la religion catolica, lo cloquèr es coma una cloca o una garia qu'a los petits tot autorn que. Bòn, donc, aquò, enfin n'avèm trobat. Mès èra pas sufisent. Alavetz, nos rendom compte que dins la partida inferiora de cada berjoet i avèva una bobina. Vesètz aquò ? Es coma una bobina de hiu. E alavetz, perquè aquò a la basa d'un cloquèr ? Pr'amor que s'apèra tanben un cloquèr. I a gens dins la... dins nòstra region que l'apèran lo cloquèr, e en lengadòc, lo cloquièr. Bòn, bòn. Alavetz la responsa, enfin es una ipotèsa, mès qu'a quauqua chança d'èster la bona... d'èster la bona, pr'amor que avèm avut la chança –tanben i a totjorn chanças, ac disi sovent-, de trobar dins un estable duas bobinas solas, es a díser la bobina sense lo berjoet. Alavetz, l'explicacion. Me lo cau pausar ende explicar. Nos cau imaginar donc, la joata, lo cap de la vaca, aquí, l'auto cap, aqui. Au mièi de la joata, i a una calhiva de hèr de la grossor deu gròs dit, aqui, e... aquò servís ende atelar per exemple una carreta. Coma s'atèla la carreta aqui ? I a un anèth que penja davant la joata aqui, un anèth que tòca la calhiva de hèr e lo timon de la carreta passa davant la joata e veng s'apujar, entra donc dins aqueth anèth. Cau imaginar una carretada de garbas de blat per exemple, aquò pesa, e ! Alavetz, coma bèth temps a, aqueths anèths d'atelatge èran pas en fèr, ni mèma en coèr, èran en boès tressat. Èra donc fragile, e aqueth anèth, en tocar... en tocar la calhiva, dambe lo pes que tirava, de sigur que se copava viste, e lo calèva cambiar e calèva tressar. Bòn. Alavetz, quauqu'un... aquò, degun sap pas qui mes, a inventat aquera bobina e s'ei dit : « E se botàvam una bobina autorn d'aquela calhiva ? » La bobina a un diamètre mei gran e la bobina jòga, e donc seré un contact de boès contra boès damb un diamètre mei gran e donc seré pas tan fragile. » Au començament es pas plan poètic aquò, mès es aquò au començament : lo berjoet es una bobina e coma dins tot... coma díser?... dins tot paisan, ac sabèm, i a un artista que somelha, petit a petit, aquò se transformèc e devenguoc aqueth objèct que... qu'a gardat aquera bobina, que apuèi serviscoc pas mes pr'amor que los anèths, au lòc d'èster en boès fragile, estèn en coèr o estèn en fèr. Mès i a totjorn la bobina. Donc la foncion realament foncionala hè la foncion simbolica. Un còp, hasèvi un estagi a la MAFPEN, me rapèli pas quin èra lo subjècte. Benlèu, sai pas, enfin un estagi culturau e..., òc justament ! èra un estagi sus coma interessar los escolans a la visita d'un musèu. Lo musèu existava pas encara, existava pas. E alavetz, jo me botèi a parlar deu projèct e un collèga me digoc : « Mès escota Lassèrra, jo conegui quauqu'un qu'a un centenat de berjoets ». « De berjoets, qu'es aquò ? ». Jo sabèvi pas qu'èra aquò... Alavetz m'expliquèc, e donc, prengoi contact dambe una familha, dambe donc un òme qu'avèva donc... los parents avèvan passat tots los « week-ends »... fins de setmana, a colleccionar cloquers, a colleccionar berjoets. E... aqueth mossur me digoc : « Escotatz, se un jorn lo musèu veng a nèisher, boterèi en depòt au musèu de l'Isla de Baish los..., las cent setanta-tres pèças que

mos parents an colleccionat e tanben las cent setanta-tres fichas on es notat tot çò que las gens an dit deu berjoet. Aquò es encara enfin... es autan important. E es atau.

Lo vocabulari de las campanas es un vocabulari que sembla a... au vocabulari uman que. Es vertat que la campana es quand mèma un personatge, pr'amor qu'a ua fòrma, a ua rauba e.. bòn, a un cervèth. Es lo dessús e a una lenga que s'apèra tecnicament lo batalh. Mès es lo batalh quan tusta contra lo diguens de la rauba de la campanha... de la campana que lança lo messatge. Pr'amor que una campana es un instrument de musica donc, de percussion. Es a díser que i a ua matèria que se bota en resonança, a condicion que quaucòm la tòque. Mès es pas unicament... pòt èster un instrument de musica, per exemple coma aquestas campanas qu'avètz aquí darrèr, que son realament un carilhon, dambe un clavièr baish que sembla un clavièr de pianó, un clavièr normalisat, bon. Mès, generalament, las campanas an un... « oui », lançan un messatge, es coma quauqu'un que parleré e... depend de las religions de sigur. I a un messatge exterior o un messatge mes interior. Ua campana de glèisa, lança... es proselita, se volètz que. Cau qu'anonce la bona novèla. Donc la fòrma es calculada ende portar lo mes luènh possible. Se... dambe la mèma quantitat de metau hasètz ua campana de temple japonés, donc cilendrica, servís mes a susténguer ua meditacion interiora, sona pas tant e, donc bon, òm tròba aquí darrèr ua diferéncia tanben de filosofia e d'espiritualitat.

■ Visita : fabricas de campanas

■ E ben, vam ensajar donc de hèr la vesita ensemble. Lo musèu es sus duas partidas : lo baish e lo haut, bon... Alavetz en baish, logicament, comença per la fabricacion de las campanas, quand vesitatz aqueth musèu, vesètz objècts que venguen de fabricas de campanas, mès objècts que son utilizats actualament que... Explicam tanben dambe maquetas, coma se fabrica una campana, coma se fabricava e coma se fabrica, es a díser a pas cambiat e... a part quauques petits detalhs. E apuèi, i a una videó que hè véser las coladas de las campanas, es a díser lo moment on lo bronze liquide passa dins lo mòtle e... ende devénguer una campana. En resumt, se volètz, ua campana se fabrica per motlage. Cau hèr un motle donc, una partida inferiora que s'apèra lo nuclèu, una partida superiora, vam hèr atau, que s'apèra la capa. E entre la partida inferiora e la partida superiora, donc entre lo nuclèu e la capa, i a un espaci, e... un espaci que se... que s'emplís per dessús dambe bronze liquide. Aquò es realment un resumt, nos caleré benlèu mes de temps ende... ende tot comprénguer. Donc prumèra partida deu musèu, la fabricacion de las campanas, e... explicacion tanben sus las grans fonderias francesas : i avètz Pacard a Annecy, i avètz Corneville Lazzarè a Villedieu les Poèles en Normandia, Bolet, pròche d'Orleans, e cetera. Apuèi, passam a la seccion deus relòtges e... avèm..., deus relòtges monumentaus..., avèm per exemple lo carilhon de la Bastilha, çò que s'apèra improprament lo carilhon de la Bastilha qu'es en realitat lo relòtge de la prison de la Bastilha. Es una pèça de sigur majora en lo musèu. Es classificat monument istoric e es... es aqueth relòtge que balhava l'ora aus presonèrs. Es que estèc, donc devarat de la Bastilha au moment de la revolucion que. Es a díser quand entrèn dins la Bastilha lo 14 de julhet 1789, los assalhants vesón un gran cadran e de cada costat deu cadran, i avèva las agulhas de sigur, suu cadran de cada costat, ua estatua, duas estatuas encadenadas completament, ficeladas dambe cadenas que simbolizavan la privacion de libertat. Qué se passèc donc ? Las gens envoièn projectiles sus aqueras estatuas. Donc abimèn las estatuas, abimèn las gulhas. Mès lo mecanisme demorèc intact. E passi sus l'istòria d'aqueth mecanisme, lo... En 1989, èra en possession, en 1989, e... es a díser au moment deu bicentenari de la celebracion deu bicentenari de la Revolucion francesa. Èra en possession de Mossur, me rapèli pas lo nom... i hè pas res... Vigue, me sembla qu'es... qu'avèva un restaurant Plaça de la Bastilha a París. En façà deu... de çò qu'es devengut ara « l' Opera Bastille », e aqueth restaurant s'aperava « Au Carillon de la Bastille », e las gens entà-n-eth, podèvan vénguer minjar, e dambe ua petita moneda... hèr marchar lo carilhon. Aqueth mossur èra un passionat de la Bastilha e de la Revolucion. Avèva... avèva documents e benlèu qu'avèva besonh de moneda, aquò ac sai pas, en tot cas, decidèc de véner a l'ostau Drouaut a París, lo relòtge, los documents, tot çò qu'avèva sus la Bastilha. Lo musèu existava pas, mès aprençón aquò, alavetz que hascón aciú los responsables de la vila ? E ben... se botèn a sonar tosas las campanas possible... possiblas... ende crompar... ende crompar l'objèct e i arribèn ! Es a díser que l'Estat ne paguèc la mitat, la Region un quart e lo departament un aute quart e la comuna avoc a pagar que los frèses. Es atau que... alavetz bòn. E deu còp, i a tota una seccion deu musèu sus los relòtges monumentaus : donc explicacion deus relòtges monumentaus : Quora se hascoc lo prumèr, perqué e cetera ? De sigur, aquò tanben es sustot la Bastilha, ligat dambe las... los maishants afars qu'arribèn e qu'arriban encara a las campanas en temps de guèrra. Sabèm que bèth temps a, quan una armada prenguèva ua vila, prenguèva la clau. Donc simbòl... simbèu deu poder e deu poder civil... prenguèvan tanben las campanas. Es a díser que prenguèvan l'anma de las gens e... e pas unicament pendent la revolucion, mèma avant. Òm sap per

exemple que en Espanha quan... quan los musulmans arribèn a San Jaume de Compostèla, prengón las campanas, las amenèn a la... a la « mosquée » -que sabi pas coma se ditz en occitan, n'í hè pas res-, las transformèn e apuèi quan los autes tornèn ganhar, las campanas tornèn la-baish. Vesètz, e donc, es pas unicament un objèct, objèct, pr'amor deu bronze. E... qué disèvi ? Alavetz, A ! Pendent... a l'epòca de la revolucion qué se passèc ? En 1793, i avoc un decret de la Convencion que digón : « Totas las campanas deus cloquers de França a part ua que diu demorar dins cada cloquèr ende servir d'alarma en cas... bòn, de huec dins quauqua maison o sai pas que... a part aquò, totas las autas divón èster devaradas deu cloquèr e mandadas a la fonderia la mes vesina dins un mes. » E dins un delai d'un mes... òm sap donc que atau se perdón un centenat, non, non, que disi ? 100 000 campanas en gròs, mès d'autas estón conservadas. Es pr'amor d'aquò donc, qu'avèm ligat dins aquera zòna deu musèu, aquera istòria e los relòtges pr'amor que dins cada cloquèr, enfin, dins fòrça cloquers, i a relòtges monumentaus. Bon.

■ Visita : campanas e esquirons

■ Apuèi, alavetz donc, prumèra zòna : la fabricacion ; segonda zòna : istòria e la relotgeria, apuèi, montam au prumèr estatge, n'í a pas qu'un... donc a l'estatge... E aqui comença, per l'intermediari deu carilhon aqui, l'idèia de... lo desvolopament de l'idèia : la campana pòt èster un instrument de musica mèma s'es pas dins una glèisa, mèma s'es pas un objècte cultuau. E donc, explicacion de çò qu'es un carilhon. Animacions : i a aci animacions autorn deu carilhon, i a concèrts, i a estatgis de carilhon. Cada tres ans, hasèm un estatgi de aut nivèu e pendent uèit jorns ont los debutants pòden començar a aprénguer. Mès i a tanben bon... concertistas que venguen. Donc un estatgi d'aprentissatge deu carilhon e d'apregondiment. Bon apuèi aquò... despaisament... despaisament dins lo temps e despaisament dins l'espaci. Dins lo temps, avèm un espaci consacrat a l'arqueologia de las campanas, es a díser que dins aqueste musèu, on i a mes de mila objècts... los objècts venguen deus cinc continents, mès qu'aperan tanben una periòda de 4000 ans... 4000 ans. Es dins aqueste espaci tot pròche de nosaus. Los prumèrs objècts son petits esquirons e... un esquiron es quaucòm de rond dambe una petita bòla diguens e... ding, ding, ding. Esquirons qu'an 4000 ans o 3000 ans d'atge e que venguen de Mesopotamia, donc que venguen d'una region... bon... hè quaucòm e... èm contents nosaus d'aver aqui objècts que... que son un testimòni deu saber hèr de las gens d'aquera epòca e... que sabèvan hèr en bronze, i a 4000 ans, petits objècts de decoracion : de decoracion de vestits o de decoracion d'una bèstia o petits objècts que servissèvan de pòrta-bonur. Donc esquirons, esquiras, es a díser pichonas campanas e... de sigur, sabèvan pas campanas gròssas atau, bon. Donc aqui de 2000 avant nòsta èra e dincas a, anem... 12 sègles, 12 sègles apuèi e. Donc, objèctes pichonets que son merveilleuses. Donc aquò, despaisament dins lo temps. Apuèi, despaisament geografique. Mostram a las gens campanas d'Africa, d'America pre-colombiana, donc d'America centrala, d'America deu sud, campanas d'Asia, donc ligadas au bodisme, au taoisme e cetera... e acabam, enfin... Acabam pas tot a fèit, s'avèm lo temps. Contunham per las campanas de las vacas, enfin de las vacas, de las vacas aci, o de las avèlhas, mès tanben deus elefants, deus camèus, las campanas, es a díser las esquiras... las esquiras de totas sòrtas de bèstias deu monde entièr e apuèi terminam dambe tot simplement apuèi aver filosofat e tot... terminam per las campanas que son solament, ende... ende balhar ua indicacion, ende aperar, per exemple, una campana de batèu. Sus tots los batèus i avèva una campana, ara i a d'autes mejans de comunicacion... « quoique », encara ara a San Nazari, en Bretanha, quand hèn un d'aqueths batèus, sabètz, luxuosos, -que i avoc un accident l'auto jorn-, i a totjorn la campana. Ei simbolica, e. Bòn, campana de batèus, campana de camin de fèr, campana de... petitas campanetas, petitas esquiras de taulas, sabètz, e... de las maisons borguesas aqui que son... que son... Las veirèm totara rapidament. Es atau.

■ Visita : La Merluciana e lo Jacomard

■ Mès ende terminar, vos volèvi parlar de duas... de dus objècts. Avèm parlat deu berjoet, donc aquò hè partida... hè partida de las campanas, de las esquiras de las bèstias. Duas causas a prepaus... de las campanas culturalas. Vos èi dit au començament que avèvam au cloquèr de l'Isla de Baish, campanas faussas que sonavan mau. Sus tres campanas, n'í avèva duas de maishantas. Alavetz, la bona, de sigur i es. Es lo bordon. La mes maishanta es estada brigalhada e botada au horn ende hèr bronze, ende ganhar un mòs de moneda. E la tresena, l'avèm gardada dins lo musèu, i es, e... i es dins lo musèu, e... bòn, perquè ? Sembla pas... enfin, si, es una campana... mès una campana n'í a d'autas e ! Alavetz perquè

aquera ? Pr'amor que las gens deu país aciú l'aperavan « la mair Luciana », disèvan... disèvan en fèt : « la mère Lucienne ». Es un pauc... enfin, a l'influença deu francés aquiú ! bòn. « La mair Luciana », mès es vertat que disèvan « la mère Lucienne ». Alavetz, bon, « la mère Lucienne » qu'es aquò ? Alavetz, se ditz de segur quand òm ac ditz en francés : « Qu'est-ce que c'est que la mère Lucienne ? Qui est cette mère, la mère Lucienne ? » Bòn, alavetz, nosaus prengom un petit manhetofòne e angom entrevistar las gens en gascon. E las gens en gascon nos parlèn pas de « La mair Luciana » ; digón ben « la mèr Luciana ». A bòn ? Alavetz demandèm : « Quin èra lo ròtle d'aquera campana ? » « E ben... sonava la fin deu carnaval. » « A ! sonava la fin... » « E ben òc, entre... entre lo dimars, sabètz deu carnaval e lo lendeman que comença donc lo temps de se sarrar un pauc la cinta, e es era que sonava los dotze còps de mièja-nuèit. » « Ah ! Ben, avèm comprés, qu'es donc « la Merluciana ». Es la campana que ditz au mond : « Va caler minjar merluça, lo temps de la carn pendent quauques jorns es acabat. » E donc avèm aquiú « la Merluciana », es interessant aquò coma objèct etnografic, alavetz de sigur, èram plan contents, pr'amor que nosaus avèm l'esperit de cloquèr. Quauque jorns apuèi, aprencom qu'un aute vilatge còsta aciú avèva tanben sa Merluciana e d'autes. E apuèi aprencom qu'en Espanha s'apèra « la Sardiniera », donc es... es una tradicion. Alavetz, prumèr objèct donc, « la Merluciana », e segond objèct, e vos balherèi totara un petit papèr. Avèm parlat de relòtges e i a relòtges que son plan interessants en França, que s'aperan « los Jacomards », en francés : « les Jacquemards », « los Jacomards ». Dins lo sud-oèst, n'i a pas qu'un, es a Lavour... Lavour. Qu'es un « Jacomard » ? Es un gran personatge de mes de dos mètres de aut o tres o quate, ac sai pas, qu'es au cap deu cloquèr, que tusta las oras sus la campana, bing, bing. Las oras e tot, bòn... e tot çò qu'a a sonar : los quarts e las mièjas. E, dins lo musèu, avèm un pichon « Jacomard » de quate personatges que ven de la region d'Orleans, qu'es deu sègle dètz-e-nau, e qu'es plan polit coma lo veiretz. Mès avèm pres contact dambe las gens de Lavour e..., pr'amor que aquiú es lo sol deu sud-oèst, a part lo nòste pichonet. Los autes – en França-, « Jacomards » son dins lo nòrd, dins l'èst o lo sud-èst . Perqué vos parli deu « Jacomard » de Lavour ? Èi trobat una carta postala deu « Jacomard » de Lavour... de l'ancian que cresi qu'es ara au musèu a Lavour, que cresi que n'i an botat un nau. Enfin, aquò rai. E darrèr la carta postala en occitan –vos ai fotocopiat lo tèxte-, i a la legenda deu « Jacomard » de Lavour e que ditz en resumit que au moment de la crosada contra los albigeses, -sabètz qu'i passèn a Lavour e. Bòn, au moment de la crosada, los crosats vesón un tipe cap sus, aquiú suu cloquèr e cresón qu'èra una estatua. En realitat, avant l'invençion de los relòtges monumentaus, èra en efèct, un òme que de temps en temps sonava las campanas, e... dins los monastèris, tot aquò, ende las pregàrias. E donc la legenda ditz : los crosats vesen aquò, cresen qu'es una estatua. E donc, lo « Jàcon », que « Jàcon » s'aperava, estèc sauvat e sa Margonil, sa hemna, plan contenta. E donc los dus decidèn -ende remerciar lo bon Dieu... ende arremerciar lo bon Dieu- de hèr fabricar un « Jàcon marron », es a díser, lo « Jàcon » de l'estatua que va « marrar », es a díser, tustar sus la campana e es atau que... es d'aquí que vengueré donc l'estatua, lo « Jàcon marron » qu'es devengut « Jacomard » de Lavour.